

ím

A ZENE A CSENBŐL JÖN

*Beszélgetések
Martin Meyerrel
Esszék*

SCHIFF ANDRÁS

SCHIFF ANDRÁS

A zene a csendből jön

Beszélgetések Martin Meyerrel

Esszék

Győri László a Műfordítók Egyesületének tagja

A fordítás alapjául szolgáló mű:
András Schiff: Musik kommt aus der Stille
Gespräche mit Martin Meyer
Essays
(BVK 2287)

Győri László munkáját az Észak-Rajna–Vesztfáliai Europäisches
Übersetzer-Kollegium Straelen támogatja

*A Bach és a zongora, A Goldberg-variációk – Kirándulás
idegenvezetővel, a Végh Sándor és az Emlékeim Rudolf Serkinről című
esszéket Hamburger Klára fordította. A Fischer Annie (1914-1955)
című esszét Schiff András magyarul írta.
A kötetben található többi szöveg fordítója Győri László.*

© 2017 Bärenreiter-Verlag Karl Vötterle GmbH & Co. KG
Gemeinschaftsausgabe der Verlage Bärenreiter, Kassel, und
Seemann Henschel GmbH & Co. KG, Leipzig
Licensed edition with permission from Bärenreiter-Verlag
Kassel-Basel-London-New York-Praha
www.baerenreiter.com

Hungarian translation © Győri László, Hamburger Klára, 2018

Az előbb említettél egy Hungaroton-lemezt. Annak mi lett a folytatása?

A háromzongorás Mozart-versenyt már meséltem. Aztán – ha nem is gyorsan, de – folytatódott: egy Bach-szólólemezzel, amelyen a *D-dúr toccatát*, a *4. angol szvitet*, az *5. partitát* és a

Kromatikus fantázia és fúgát játszottam. Szerettem volna kamarazenei lemezeket is készíteni, de erre csak később került sor. A kamarazene gyerekkorom óta nagyon fontos volt számomra. Később idősebb muzsikuskok kértek fel, játszom velük ezt-azt. Ez sokat segített abban, hogy sokoldalú legyek. Lukács Pállal például lemezre vettük Brahms mindkét brácsaszonátáját. Nagyszerű muzsikusk volt, igazság szerint világhírűnek kellett volna lennie. De Fischer Annie kivételével a legtöbb zenész, aki 1956 után Magyarországon maradt, csak országos ismertségre tett szert. Lukács Pállal sokszor léptem fel.

De a szocialista országokba azért utazhattál?

Igen. Angliába nem mehettem a katonaság miatt. Ezért elgondoltam, hová mehetnék még tanulni. Az NDK-ban, Weimarban rendeztek mesterkurzusokat. Azonkívül ott is működött egy Lisztről elnevezett Zeneakadémia. Oda jártam mesterkurzusokra és nyári kurzusokra, Tatjana Nyikolajevnához és Bella Davidovicshoz. Az elsőnél Bachot, az utóbbinál pedig Prokofjevet (*3. szonáta*) és Csajkovszkijt (*b-moll zongoraverseny*) tanultam. Mindketten kitűnő pianisták és muzsikuskok voltak. Az ugyancsak kiváló német zongora- és orgonaművésznél, a Bach-előadóként nagy hírű Amadeus Webersinkénél pedig először dolgoztam a *Goldberg-variációkon*.

Nem a budapesti akadémián?

Nem. Először is fontosnak tartottam, hogy egy olyan zongoristával dolgozhassak, aki jól ismeri és sokat játszott a művet, mert, hogy úgy mondjam, meg akartam tudni, hogyan látja egy olyan ember, aki szakértőként, belülről ismeri.

Zeneakadémiai tanáraid soha nem javasolták, hogy a moszkvai konzervatóriumba is kimenj egyszer?

Közvetlenül soha. Pedig logikus lett volna. Bécsbe akkoriban nem lehetett menni. Weimarban viszont megismerkedtem orosz tanárokkal, ők nagyon tetszettek. Így kaptam egy

kis ízelítőt az „orosz iskolából”, amely általában az egész testet használja. Bécsben azt tanították, hogy az ember csuklóból játsszon. Rados Ferenc éveket töltött Moszkvában, tanult is ott. Ennek köszönhetően nagy véleménnyel volt az orosz iskoláról. De nem került sor rá, hogy én is Moszkvában tanuljak. Moszkvával kapcsolatban egyetlen kivételes eset történt, igaz, ott teljesen más hangsúllyal. 1974-ben behívtak a Művelődési Minisztériumba, ahol közölték velem: „Schiff elvtárs, ön képviseli Magyarországot a nemzetközi Csajkovszkij-versenyen.”

Mindig Schiff elvtársnak szólítottak?

Igen, elvtársnak. Azt feleltem, hogy nem szeretnék kimenni, és hogy nem szeretek versenyezni. Sem Moszkvában, sem az orosz zenében nem érzem magam otthonosan. De nem volt apelláta. A parancs az parancs, Schiff elvtárs Moszkvába ment!

Ez volt a katonaság helyett?

Úgy is mondhatjuk.

És aztán mi következett: visszaigazolt várakozás? Késérű frusztráció?

Elhatároztam, hogy a lehető legjobbat hozom ki a dologból. Nem voltak elvárásaim. Pontosan tudtam, hogy mennek a dolgok a Szovjetunióban. A Csajkovszkij-versenyeknek mindig is nagy politikai jelentőségük volt. Itt van például későbbi jó barátom, Perényi Miklós példája. A hatvanas években őt is kényszerítették, hogy induljon Moszkvában, ahol aztán már az első fordulóban kiejtették. Esküszöm neked, hogy ő a világ legnagyobb csellistája. Tényleg nincs jobb nála. Szóval: rengeteget tanultam a versenyre, Csajkovszkij *Évszakokj*át, és egy csomó Rahmanyinov-etűdöt. Azt megelőzően Rahmanyinovtól egy hangot sem játszottam. Csajkovszkijt viszont már korábban is szerettem. Aztán: Sosztakovics *Desz-dúr prelúdium és fúgáját*, ami igazán nagyszerű darab. És természetesen volt egy kötelező mű is: Pirumov *Scherzója*. Förtelmes volt. A verseny anyagához

tartoztak Bach prelúdiumai és fúgái, Liszt etűdjei, és vinni kellett egy Chopin-etűdöt, valamint egy Mozart-szonátát, két zongoraversenyt, amiből az egyiknek Csajkovszkijnak kellett lennie, a másikat ki-ki szabadon választhatta. Én Brahms *d-moll* koncertjét választottam. Legnagyobb meglepetésemre továbbjutottam a második fordulóba.

Mennyi ideig készültél a versenyre?

Sokáig. Egy évig. Alaposan fel voltam készülve, a nagyszerű Rados Ferencnek köszönhetően. Az első forduló még semmi sem volt. Mindenesetre továbbjutottam. A második fordulótól kezdve elnyertem a közönség kegyeit. A lényeg: a megosztott negyedik helyen végeztem. A győztest Andrej Gavrilovnak hívták. Hogy a háttérben politikai megfontolások álltak, magától értődött. Egy egész hónapra bekvártélyoztak bennünket a moszkvai Rosszija Szállodába. Halálra röhögtük magunkat a spártai állapotokon. Minden emeleten ott ültek a híres bábuskák, a gyezsurnaják, akik ellenőrizték, hogy nem lépnek-e illetéktelenek az emeletre. Amikor egyszer elsétáltam a közeli hagymakupolás templom előtt, bementem, hogy belülről is megnézzem. Csak körül akartam nézni, fel akartam egy kicsit deríteni. Egy csomó fülhallgatót pillantottam meg, a szállodánk lehallgatásával foglalkozó KGB-brigádot. Soha életemben nem menekültem el olyan gyorsan, mint akkor. Rémes volt. Ugyanakkor a moszkvai közönséget fantasztikusnak találtam. A legjobb közönség, és nem csak Oroszországban: árad belőle a lelkesedés és a melegség.

Akkor jártál először Moszkvában?

Nem, jártam ott már gyerekkoromban is, a zeneiskola delegációjával látogattunk oda. 1966-ban, még a *Ki mit tud?* előtt.

Tizenhárom évesen, gyerekfővel.

Hogyne, az obligát piros úttörőnyakkendővel. Az utazásra egy csereprogram keretében került sor. Fel kellett lépniük egymás előtt. Meg voltam döbbenve, hogy az ottaniak milyen

szenzációk. Vlagyimir Felcman például Chopin *g-moll balladáját* játszotta. Én meg egy kis Kabalevszkij-darabbal készültem... De azért minden nagyon tetszett. Elvittek bennünket a Kongresszusi Palotába, ahol megnézhattuk a Bolsoj Balett *Hattyúk tava* előadását, és ugyancsak megnézhattuk a híres GUM áruház játékosztályát. 1974-re mindenesetre már valamelyest lepergett a lakk, megkopott a kép. Más szemmel néztem a világot.

Készültek felvételek a Csajkovszkij-versenyen nyújtott produkcióról?

Egészen különös: a nyolcvanas végén, de lehet, hogy már a kilencvenes években Kanadában jártam. Torontóban meghívtak egy rádiós talk show-ba. A riporter azt mondta: „Tudjuk, nem nagy csodálója Lisztnek, és nem is játssza a műveit. De itt van egy kis bizonyíték az ellenkezőjére. Lejátsszuk önnek Liszt *La leggierenza* című etűdjének felvételét, ami a moszkvai versenyen készült.” Döbbenten és csodálkozva hallgattam: nagyon szép volt. Amúgy – Rahmanyinov egyik *Études-Tableaux*-jának kivételével, amit valamivel kevésbé jól játszottam, sokáig azt gondoltam, más hangdokumentum nem készült, de a közelmúltban megjelent az orosz Melogyija hanglemeztársaságnál egy kazetta, amelyen szinte minden hallható, amit Moszkvában előadtam.

Hazatérve győzedelmes ifjú hősként ünnepeltek?

Ezt nem állítanám. De elégedettek voltak velem. A tipikus magyar magatartás miatt egyszersmind el is párologott a dicsőség: na, bumm, és akkor mi van? Ugyan már. Nekem viszont akadt dolgom bőven, úgyszólván keményen dolgoztam tovább. De ez a lépés fontos volt.

MAGVETŐ
KÖNYVKIADÓ ÉS KERESKEDELMI KFT.
www.magveto.hu
www.facebook.com/magveto
magveto.kiado@lira.hu
Felelős kiadó Dávid Anna

Készült a Szekszárdi Nyomda Kft.-ben, 2018-ban
Felelős vezető Vadász Katalin igazgató

Felelős szerkesztő Rostás Eni
Kézirat-előkészítő Schmal Alexandra
Korrektor Tomka Eszter
Műszaki vezető Takács Klári
Borítótervező Farkas Anna
A kötetet Pintér József tervezte
Kiadványszám 8846
Minon betűtípusból szedve
ISBN 978 963 14 3759 1